

הסיפור המקומי הקצר, נקודות שונות למחשבה

(שאלון אינטרנטי קצר)

שמדובר שתי מלאכות דומות אבל שונות במהותן, חלק מהכישורים הנדרשים הם זהים, אבל חלק לא. מכיוון שאני מלמד גם סיפור קצר וגם מבוא לסדרת רומן, לאחרונה אני דווקא יותר בדעה שרומן דורש מחויבות והתמסרות גדולה יותר, אבל שוב, תמיד יש יוצאים מן הכלל, אני במקום שרומן יותר מסקרן ומאתגר אותי הן ככותב והן כמבקר. יחס הוצאות הספרים לסיפור הקצר, האם הוא משקף את יחס הקוראים? האם זאת מערכת הדדית?

נ"ק - כן זו מערכת הדדית. ההוצאות ממעיטות להוציא סיפורים קצרים כי הם נמכרים פחות מרומנים. זאת תופעה די מדהימה, שהרומן, ז'אנר שהופיע רק במאה השבע-עשרה, והגיע לבשלות רק במאה השמונה-עשרה, מתאים כל כך לצורכי הקריאה של רוב בני האדם, שהוא דחק הצידה את הסיפור הקצר, שהוא ז'אנר עתיק הרבה יותר (החלקים הסיפוריים בתנ"ך ובברית החדשה הם למעשה אוסף של סיפורים קצרים).

ע"ש - יחס הוצאות הספרים לכל דבר הוא יחס מסחרי, ומכיוון שלא יוצאים כמעט קובצי סיפורים קצרים, אז מן הסתם זה לא מוכר, ומן הסתם זה לא יוצא. הוצאות הספרים, ברובן, מתנהלות לפי דר"חות כספיים ומצב החנויות המבצעים, ולהוציא סיפורים קצרים זה סיכון מבחינתם; כרגע הם בתקופה שהם לא לוקחים סיכון, ומנסים שהענף אותו מנסים לכרות סטימצקי וצומת ספרים בכזאת אדיקות בכל זאת יישאר חלק מהעץ, אם כי חלק רעוע ביותר. הקוראים? הם קוראים את מה שיש, הם לא מרגישים חסך, כי ממלאים להם את השקית בזבל נוכחי, ברומנים מסחריים ונוראיים, בשיבוטים ספרותיים, בכיבוד שהוא לא ספרות, והם ייקחו כל מה שהמוכרנים יגידו להם לקחת, לפחות רובם.

האם ניתן לומר כי למרות היותו של הדור הצעיר נתון בסוג של "הפרעת קשב", יש פחות ביקוש לסיפור הקצר? אם כן, למה?

נ"ק - אני לא חושב שהדור הצעיר נתון ב"הפרעת קשב". ואם הכוונה להופעת האינטרנט ופייסבוק והסמ"ס (שאני רואה בהם תופעות חיוביות, שלא גורמות לשום הפרעה - לא בקשב ולא בתגובה שאנשים כותבים על הקשב שמגיע אליהם) - הרי דחיקת הסיפור הקצר מפני הרומן החלה הרבה לפני כן.

ע"ש - זאת דווקא אבחנה מעט אבסורדית, כי בגלל אותה "הפרעת קשב" דווקא סיפור קצר אמור יותר להתאים מזג. אני לא חושב שזה קשור אחד לשני. אני פשוט חושב שהדור הצעיר לא נחשף מספיק לסיפורים קצרים איכותיים, ואם הוא ייחשף, הוא יקרא יותר, זה כמו עולם שכמעט הוחרב כליל עבורו, וקצת עצוב שהם יגדלו בלי לקרוא למשל את הסיפורים הקצרים של סאלינג'ר או של עגנון או של אליס מונרו. יחד עם זאת, אני חושב שכל אדם אינטליגנטי שנחשף לספרות והיא משפיעה עליו אינטלקטואלית, רגשית, ואסתטית, יגיע כבר בעצמו למה שהוא צריך לקרוא, בלי עזרה ממושרד החינוך, הוצאות ספרים או רשתות.

האם ייתכן שככל שחולף הזמן, יש לסיפור הקצר - שהוא ז'אנר תובעני יותר - פחות אפשרויות לחדש ולעניין? (זאת בשונה מרומן, שכלפיו אנחנו סלחנים יותר ומצפים פחות לחידוש) האם בשנים האחרונות נכתבים סיפורים קצרים פחות טובים מבעבר?

לפני כעשור ציינו מאיה ערד ורונית מטלון את דחיקתו לצד של הסיפור הקצר. האם מתחולל שינוי כלשהו לאחר עשור?

נ"ק - אני חושב שההצלחה הגדולה של אתגר קרת בארץ ובעולם, וההצלחה האמנותית של אליס מונרו בישראל, יחד עם זכייתה בפרס נובל, העניקו תנופה מחודשת לסיפור הקצר. ועדיין מעט מדי הוצאות מסתכנות בהוצאת קבצים של סיפורים קצרים

ע"ש - קשה מאוד לתת תשובה חד משמעית, כי לעולם אנחנו לא רואים את כל הספקטרום. נכון לעכשיו, אם מסתכלים על הוצאות הספרים בארץ, אין ממש שינוי, הן עדיין טוענות שסיפורים קצרים לא מוכרים (מלבד כמה יוצאים מן הכלל), ואין בחנויות מספיק קובצי סיפורים קצרים, כך שזה כמו הביצה והתרנגולת, והוצאות ספרים בארץ, בתקופה הזו, הן דבר פוזיטיבי, קמצן ואורתודוקסי. למעשה, כל אחד רואה את המציאות כפי שהוא מיימר לראות אותה במידת מה, לכן במובן מסוים יש סיפורים קצרים חדשים, יש באינטרנט, יש במגזינים כמו "ל", יש כותבים נפלאים, אבל זה כאילו כל הסוגה הפכה להיות שוליים, שוליים שהם לא פונקציה של תוכן, אלא של תצורה. זה עצוב ומגוחך, אבל מתישהו זה ישתנה.

ברשימתה "שבחי הסיפור הקצר" (ראה עמ' 5) כתבה שולמית הראבן: "הסיפור הקצר יכול להיות שיא של מלאכת הכתיבה, מפני שהוא מעורר את כל הבעיות הקשורות בכתיבה, לפעמים הרבה יותר מהרומן..."; נראה כי במציאות הספרותית שלנו, נוטים לראות בסיפור הקצר שלב מטרים לרומן ואף להציבו נמוך יותר בהיררכיה של הטקסטים. מה דעתך?

נ"ק - זה נכון וזה מגוחך. יש רעה כזאת, אבל צ'יטוב ובאבל וקארבר כתבו כמעט רק סיפורים קצרים, ולא כתבו רומנים. והם אמנים שלא נופלים משום אמן של הרומן. גם סיפורים קצרים של טולסטוי, או של קפקא, או של עגנון, לא נופלים בשום מובן מן הרומנים שלהם.

ע"ש - יש כאלו שעבורם זה שלב מטרים ויש כאלו שלא, בכלל, אני תמיד משתדל להימנע מהצהרות נחרצות ופסקניות. יש כותבי רומנים מצוינים שהם פחות טובים בסיפורים קצרים וההיפך. אני דווקא בדעה

כותבי שירה (השתתפתי בכמה פסטיבלים שאליהם הזמננו יחד שני מיני האמנים האלה). יהיה טוב אם גם בארץ נפיל את החומה בין פרוזה קצרה מאוד לבין שירה.

ההצלחה של אליס מונרו בישראל? כמו ההצלחה של קארבר לפנייה - הם פשוט כותבים טוב כל כך שהם התגברו על הערפת הרומנים של הקוראים.

ע"ש - אני חושב שכל אחד מהם הוא סיפור קצת שונה. אתגר התחיל לפרסם את סיפוריו בשנות התשעים, וצבר לו קהל ומקום, כך שהוא למעשה ממשיך את מה שהוא התחיל אז, והוא מנצח את הטורדים הללו. לקסטל בלום יש כבר שם מכובד בתור סופרת, לכן מה שהיא תפרסם יעורר איוושהי תהודה, אם זה רומן ואם אלה סיפורים קצרים. אלכס אפשטיין למעשה הלך והמתקצע בסוג של ז'אנר קצוצרצר ומצא לו פלטפורמה אידיאלית, כנ"ל אברי הרלינג; מה שהם כותבים מרגיש הרבה יותר מתאים לעולם המקוון מאשר לעולם הפרינט. לגבי תכנים, כל אחד מהם לוקח למקום אחר. מובהקות ישראלית? אני לא חושב שיש בספרות דבר שהוא "ישראלי גנרי", כל אחד לוקח ועושה מהישראליות משהו אחר, משהו שקשור לעצמו, למקומו בישראל ולמצבו הקיומי.

הסיפור הפלסטיני הקצר הנכתב בארץ? מעמדו בקרב הקוראים הפלסטינים. האם יש קשר מבחינת מעמד ומהלכים לסיפור הקצר הנכתב בארץ בכלל, או שזאת טריטוריה נפרדת?

ע"ש - יצאה לאחרונה אנתולוגיה של סיפורים קצרים פלסטינים נכבה לייט, אבל חרץ מזה, אני מודה שאני לא יודע מספיק מה קורה בספרות הפלסטינית, כי אין מי שמדווח ומפרסם עבורי אותה, ואני לא קורא ערבית, אני רק יכול לקוות שיתפרסמו עוד קבצים כמו נכבה לייט, כי היו שם כמה כותבים נפלאים שלא שמעתי עליהם מעולם, וגרים יחד איתי ועם כולנו פה.

פרופ' נסים קלדרון מלמד באוניברסיטת בן גוריון בנגב במחלקה לספרות עברית. היה בין עורכי כתבי העת 'סימן קריאה' ו'מקורב'. בשנים האחרונות עוסק בספרות, שירה ומוזיקה ישראלית עכשווית, ובקשרים ביניהן. עורך סדרה של מפגשים בין שירה למוזיקה במועדון לבונטין 7 בתל אביב. ספרו יום שני: על שירה וזקן בישראל אחרי יונה וולך ראה אור בהוצאת הברית, סדרת הקשרים אוניב' בן גוריון 2009.

עמיחי שלו, סופר, עורך, מבקר ומרצה. פרסם את הספרים, 'ימי הפופ', הנפשיים, 'לדה גדולה ועל החתרנות', חתן פרס ראש הממשלה לספרות לשנת 2013, עורך סדרת 'טרמינל' בעם עובד, מלמד במכללה למנהל, במכללת ספיר ומקיים סדנאות כתיבה בבית התנועה הקיבוצית, כותב ביקורות ספרותיות; ערך אנתולוגיות של סיפורים קצרים במיזם המקוון "בוקסילה".

נ"ק - בשום אופן לא. הזכרתי כבר אמן ישראלי ואמנית קנדית שכותבים סיפורים קצרים שיש בהם הרבה חידוש. אזכיר גם את מירנדה ג'ולי האמריקאית, שהיא בעיני סופרת מבריקה של סיפורים קצרים. אגב, אני לא חושב שהסיפור הקצר הוא ז'אנר תובעני יותר מהרומן. הוא פשוט אחר. שניהם תובעניים באותה מידה.

ע"ש - שוב, ממקומנו המוגבל קשה לנו לראות כל מה שקורה בעולם הספרות, אנו מקבלים על פי רוב רק טפח מסחרי קלוש ולא הרבה מעבר לכך. חידוש? בהחלט אפשר לעשות בסיפור קצר המון דברים בעלי תעוזה וחידשניים, והנה, למרות המצב הכביכול נורא, קריאה בקטעים הקצרים של דיוויד פוסטר וואלאס או בסיפוריה של קלי לינג, שניים שתורגמו לעברית למרות הטורדים הקשיחים, מלמדת שסיפור קצר יכול להכיל את כל הרכיבים הנפלאים שיצירת מופת יכולה להכיל, ויכול לחדש, להפעים, להפתיע, יותר מכל רומן.

אנתולוגיות מקוונות של הסיפור הקצר: האם זאת במה חדשה לסיפור הקצר במקום כתבי העת שמתקשים להציע במה? האם הזירה המקוונת משנה את המציאות ביחס לסיפור הקצר?

נ"ק - דעיכת כתבי העת הספרותיים וצמצום ניכר בעיתונות היומיים (ובמקום שהם מקדישים לספרות), בגלל האינטרנט - אלה בהחלט שתי תופעות שמקשות היום, יותר מאשר בעבר, לפרסם סיפורים קצרים. בעולם פתוחו אתרי אינטרנט בעלי איכות ספרותית, שמפרסמים סיפורים קצרים. יש התחלות כאלה בישראל, וצריך לעודד אותן. אנתולוגיות מקוונות של סיפורים קצרים הן רעיון מצוי, בתנאי שתהיה בהן הקפדה על רמה אמנותית גבוהה.

ע"ש - אני מאוד מקווה שכן, בכלל, אני מאמין שהעולם המקוון יילך ויתפוס עוד ועוד נתח מכלל השוק ומכלל עולם הספרות, זה ייקח אולי עוד דור או שניים, אבל זה כבר מתחיל לקרות. אני עצמי אדם שרגל אחת שלו עדיין בפרינט ורגל שנייה מקוונת, אבל צעירים ממני כבר קוראים ללא כל בעיה רומנים באיפד או בקינדלים; אמזון מוכרים היטב מה שנקרא "סינגלים", ובוקסילה עושים אנתולוגיות מקומיות, אלו כמובן סנוניות, הן של תוכן והן של מסחר, אבל סביר להניח שבעתיד הנראה לעין רוב התכנים רוב הפלטפורמות יהיו מקוונות, ואז אם אתה חנות ספרים מקוונת, כמו אמזון, אתה יכול להחזיק לכאורה בכל רגע נתון את כל קובצי הסיפורים הקיימים; זה כמו תיאוריית הזנב הארוך, לכן, אם יהיו קבצים מוצלחים ואנתולוגיות איכותיות, הן יימכרו, אין לי ספק בכך.

האם יש לסיפור הקצר הנכתב בישראל נושאים אופייניים? מובהקות ישראלית?

מדוע כה הצליחו (ועדיין מצליחים) סיפוריהם של אתגר קרת ואורלי קסטל בלום?

מדוע אהודים כאן סיפוריהם של אלכס אפשטיין, אברי הרלינג (קצוצררים)?

מה גורם להצלחה הגדולה של אליס מונרו בישראל?

נ"ק - אני לא חושב שיש לקרת וקסטל בלום נושאים אופייניים ושונים מאשר לכותבים ישראלים בז'אנרים אחרים. אני אוהב את הסיפורנים הקצוצררים. בעולם יש נטייה לקשר בין כותבי סיפורים קצוצררים לבין